

עמודי הארזים

שם דאין דבריו מוכרחים. והשתא קשה לי דהרי ע"כ לומר דרעת רבינו המחבר דאע"ג דליכא אלא כ"א ל"ת גרידא, עכ"ז איצטריך ריבויא דבשר, דהרי לכשתמצי לומר דלישנא קמא הכי ס"ל מכל מקום איצטריך לן קרא דבשר, כיון דהוה אמינא דצרעת חמירא, וע"כ הוצרך לן קרא דבשר לרבות מילה בצרעת, וזה נראה דעת רבינו דפסק כן. גם י"ל דהר"ן בפרק ר"א דעתו כן, דהרי לא כתב דאיכא בצרעת כי אם ל"ת דוקא, ועכ"ז כתב דאיצטריך ריבויא דבשר להתיר מילה בצרעת.

וא"כ קשה טובא ע"ד בה"ג והרמב"ם והסמ"ג בלשון ראשון, דכתבו דהיינו טעמא דאתי עשה ודחי ל"ת, ועם שכתבתי בעמוד טהרה לקמן דס"ל להרמב"ם וסיעתו דמדתנינן במתני' פ"ז דנגעים ובתוספתא הביאה הר"ש שם דעובר בל"ת, תפסו דאין בו כי אם ל"ת, דאם איתא דאיכא עשה ול"ת הו"ל למיתני, וכן ראיתי להרמב"ם בפ"י והרא"ה והסמ"ג דנראה דמביאים ראיה מהך מתני' ומתוספתא הנז', וחולקים על מש"כ התוס' בשבת דעשה היינו לשמור ע"ש וכמ"ש לקמן. עם כל זה לא איפרק מחולשא וקשיא טפי לענ"ד, כיון דאשכחן בש"ס דעכ"פ גם לפי זה דאין בו כי אם ל"ת לבד, אפילו הכי איצטריך קרא דבשר וכמ"ש רבינו והר"ן גם כן, ואיך כתבו דהיינו טעמא דאתי עשה ודחי ל"ת.

והנראה לי ליישב דס"ל דכל זה דאיצטריך קרא לרבות בשר, היינו טעמא מכח או אינו אלא דתני בברייתא, דיש לצדד דצרעת חמירא שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת, ומשום הכי איצטריך קרא לרבות בשר. אבל כיון דהורה לנו רב אשי דצרעת לא חמירא מעבודה אלא דאין בנו כח לדחות את הצרעת דבעידן דמקיים עשה דעבודה לא דחי צרעת מקמיה עבודה ומשום הכי חמירא, ואם כן נפקא מינה דעבודה ושבת בדינם חמירא טפי מצרעת וכל שכן מילה. והשתא דאתית להכי לא צריכנא לטעמא דברייתא דתפס למול על צרעת מכח קל וחומר, דהשתא תיפוק ליה דאתי עשה ודחי ל"ת כסברת רב אשי. ומ"ש בש"ס לקמן למה לי בשר ושקלו וטרו הש"ס, היינו אליבא דאביי ורבא דס"ל דבשר איצטריך. וראיה עוד דהרי לבסוף מסיק הש"ס בקושיא דריבויא למה לי, ועם שכתבתי לעיל על זה דל"מ, מכל מקום נפ"מ דזה נשאר בתימא, ואילו לרב אשי לא קשה מידי כיון דלא איצטריך בשר כלל ובשר בא לרבות שום ענין, ומסתיעא הך סברא ממתני' והתוספתא דלא תני כי אם דעובר בל"ת, ומשום הכי פסקו דהיינו טעמא דאתי עשה ודחי ל"ת דאין צריך כלל ליתורא דבשר.

דקרא דרבי וכתב בשר. גם כבר כתבתי דכן דעת ר"ת ז"ל דמצורע הוי עשה ול"ת וכמ"ש. וראיתי להר"ן בפרק ר"א דמילה, שכתב דמילה דוחה את הצרעת שאפילו יש לו צרעת בערלתו וכו' ונמצא שעובר על לאו דהשמר וכו' ימול מדכתיב בשר וכו' ובשר יתירא וכו' ע"כ. מתבאר דסבירא ליה כסברת רבינו המחבר ז"ל כמ"ש.

וראיתי להסמ"ג (עשין כ"ח), דכתב דמילה דוחה את הצרעת דאתי עשה ודחי לא תעשה, ובתר הכי כתב דתניא בתו"כ ימול בשר ערלתו אעפ"י שיש שם בהרת וכו' ובשר מותר הוא ע"כ. ודבריו תמוהין לענ"ד דתלי לה אתרי רכשי דסתרי אהדדי, דאם תאמר דהמצורע אין בו כי אם ל"ת גרידא, למה לי ריבויא דקרא, תיפוק ליה ממ"ש בתחילה דאתי עשה ודחי ל"ת. והנראה לי דס"ל דלישנא קמא ע"כ ס"ל דבמצורע אין בו כי אם ל"ת, דאי לא אמאי הוה ס"ד דמילה תדחה צרעת, תיפוק ליה דהוי ל"ת ועשה. וזה נראה דעת התוס' בכתובות והר"ב בשיטה מקובצת דס"ל דללישנא קמא אין במצורע כי אם ל"ת גרידא ואתי עשה ודחי ל"ת. וגם רב אשי דנקיט בלישניה מילה בצרעת או סדין בציצית, ע"כ דאיהו מספקא ליה בהני ב' לישני, ולכך נקט מילה בצרעת ללישנא קמא, ואת"ל דצרעת הוי ל"ת ועשה הרי אחר דהיינו סדין בציצית. וגם דעת הסמ"ג נראה כן. דנקט הב' לשונות, דללישנא קמא היינו טעמא דאתי עשה ודחי ל"ת, וללישנא בתרא היינו משום יתורא דבשר.

וזה נראה לי ליישב דעת הבה"ג בהלכות מילה, והרמב"ם פ"א מהלכות מילה ופ"י מהלכות צרעת, דכתב דמילה בצרעת הוי עשה ודחי ל"ת, וע"כ דס"ל דכן הלכתא כלישנא קמא. ואם שכתבתי דרב אשי גופיה מספקא ליה, לא קשה דמבואר בשיטה מקובצת לכתובות דיש ספרים דלא גרסי או סדין בציצית אלא מילה בצרעת לבד, ונראה דהרמב"ם כן היתה גירסתו, ולכך פסק דהוי ל"ת גרידא כיון דרב אשי הכי פשיטא ליה. אלא דעכ"פ קשה לי טובא דמבואר בדברי הרמב"ם הנז' דליכא אלא ל"ת גרידא, ומילה דחי צרעת מטעם דאתי עשה ודחי ל"ת כמ"ש בפירוש שם. וגם אנן יד עניי בביאורי לספר רבינו לקמן בעמוד טהרה (סימן ש"ה ס"ב) כתבתי דכן נראה דעת רש"י בביצה והרא"ש בנדרים (דף ל'), והרא"ה בספר החינוך (סימן תקצ"ג), והסמ"ג (סימן שס"ג), והרמב"ם בספר המצוות (סימן ש"ח) ובפירוש המשנה לנדרים, שמדברי כולם מתבאר דליכא בצרעת אלא לא תעשה גרידא. וגם רבינו המחבר ז"ל כן נראה דעתו שם כמ"ש שם. וזה דבר תימא דמה ראו על ככה. ועם שהרב משנה למלך (בפ"י מהלכות טומאת צרעת) עמד ליישב לדעת הרמב"ם מקושיא זו ע"ש, כבר כתבתי

ח. וע"ע בשו"ת דבר אברהם ח"א סי' כב אות ו-ז.

עמודי הארזים

כהנים ואחי עשה דמצורע דאלים ודחי להו, כמ"ש תוס' בפרק אלו מציאות, ולא מיבעיא לספר הכריתות הובא בהרב יבין שמועה (כלל ר"י) דס"ל דליכא עשה אלים כי אם עשה דמצורע דגדול השלום, אלא אפילו לסברת ר"י המובאה שם עכ"פ לא אשכחן דדחי עשה ול"ת הוה בכל ישראל שכולם נצטוו על זה, וכן הסכים הרב שם. ומיהו ראיתי להרב שם דהביא משם תוס' בתמורה (דף ג"ל) דעשה אלים דיש בו כרת דחי ל"ת ועשה ע"ש. ועם שחיפשי במס' תמורה כולה ולא ראיתי בדברי התוס' שום רמז מזה, עכ"ז אפשר דבמקום אחר הם דבריהם והרב אגב שיטפיה לא דק. נפקא מינה דאם כן יש לומר דכיון דעשה דמילה חמיר שיש בו כרת משום הכי אתי עשה ודחי ל"ת ועשה, ובעלמא נמי דגמרינן ממילה דומיא דמילה. ואפשר דזו היתה כוונת הרב המאירי ז"ל.

ועם שכל זה הם דברי דוחק, עוד זאת דאחר ההתבוננות ליתא, דהרי עשה דמצורע הוא מוסכם דהוא עשה אלים, ועכ"ז לא דחי ל"ת ועשה כי אם עשה ול"ת שאינו שוה בכל, וזה דבר מוסכם. ועוד דהרי אי עשה דמילה חשיב עשה שיש בו כרת, צריך נגר דיפרקיניה, ובס"ד אעמוד על זה לקמן (בסימן כ'). ובאופן דדברי הרב המאירי ז"ל צריך לי עיון.

ועוד צריך עיון על דברי הרב יבין שמועה, דהרי איתא בפרק ר"א דמילה (דף קל"ג ע"א) דאין מילה דוחה ל"ת ועשה דיו"ט, ואף שמייירי בשלא בזמנה דאית בה כרת בודאי עכ"פ, ובזמנה דוקא דגלי קרא וביום אפילו בשבת הוא דדחי. ואין לומר דהיינו דוקא בקטן דלית ביה כרת, אבל בגדול אין הכי נמי דדחי, דליתא, דהרי הדין ברור דמילה שלא בזמנה אף בגדול בר חיובא לא אתי עשה דמילה שיש בה כרת בודאי ודחי ל"ת ועשה דשבת ויו"ט וצ"ע. ושוב מצאתי שכן כתבו תוס' בזבחים (דף ג"ל ע"ב) ד"ה לענין ע"ש. ושם דוקא בעשה דפסח דוקא אמרינן כן, אבל מילה כיון דכבר עבר ונכנס בחיוב כרת אינו דוחה וצ"ע.

וראיתי בהרב מרכבת המשנה אלפאנדרי ז"ל, שתמה להרמב"ם משם מוהרי"ך ומוהר"א דהתם מפקי לה מקראי ע"ש, ולמה שכתבתי לא קשה. וראיתי שם שתמהו עוד דאמאי השמיט הרמב"ם דאם אפשר על ידי אחר דיעשה על ידי אחר, דאפשר לקיים את שניהם וכדריש לקיש דפסק כמותו (פ"ג מהלכות ציצית) וצ"ע עכ"ל. ואמת דיש לומר דכל אוקימתא זו היינו למאי דס"ל דאיתא מקרא דבשר, קשיא ליה להש"ס דלמה לי ריבויא תיפוק ליה דאינו

ונפקא מינה דלשיטת הבה"ג והרמב"ם ז"ל ליכא אלא ל"ת ומד"ס אתי עשה דמילה ודחי ל"ת דצרעת. ודעת רבינו והר"ן דעם שליכא אלא ל"ת, עכ"פ איצטריך יתורא דבשר כפשטא דשמעתתא דפרק ר"א דמילה. והסמ"ג בספק נקיט ליה מדהביא ב' הסברות. ודעת הרא"ה והרא"ש בנדרים ורש"י בביצה דנראה דס"ל דליכא אלא ל"ת, לא ידעינן אי לסברתם סברי מרנן דאיצטריך לן ריבויא דבשר כסברת הר"ן ורבינו ז"ל, או כסברת הבה"ג והרמב"ם דלא איצטריך, דסגי לן טעמא דאתי עשה ודחי ל"ת.

וראיתי להרב המאירי ז"ל בחי' לשבת פרק ר"א דמילה (דף קל"ב), דנקיט בפשוט דמילה דחי צרעת אף שצרעת היא עשה ול"ת. ומתבאר מדבריו דמ"ש רב אשי מילה בצרעת ע"כ לסימנא נקטיה. וכתב דמה שדחי כלאים לציצית אעפ"י שאפשר לקיים את שניהם בעשייתו טלית מצמר, מכל מקום כבר גלי קרא מכח סמוכים דגדילים לרחות אף כהאי גוונא, הא כל שלא נאמר בה כן אינה דוחה אלא בשאי אפשר לקיים את שניהם בדרך אחרת, ושתהא המצוה מתקיימת בשעת עבודה, וכל שהוא בדרך זה דוחה אף לאו ועשה, שהרי הצרעת יש בה לאו ועשה כמו שנאמר בסוגיא זו וכו' ע"ש. והרי מבואר דבצרעת אית בה ל"ת ועשה, וע"כ דנקיט עיקר כלישנא אחרת דהיינו טעמא דאיצטריך בשר משום דהוי ל"ת ועשה. וצריך לומר דאע"ג שבמתני' דנגעים ובתוספתא לא תני אלא ל"ת, אפשר דסמך התנא אמ"ש בתו"כ ב' תזריע דהוי ל"ת ועשה. ואם תמצי לומר דפליגי, נקטינן כהך תו"כ דס"ל דהוי עשה ול"ת אחר דבש"ס דילן הכי ס"ל והכי רהטא פשטא דשמעתתא כולה.

אלא דקשה לי מ"ש דכל שהוא בדרך זה דוחה אף לאו ועשה, והמבואר דס"ל דגמרינן ממילה לכל התורה כולה. ודבר זה קשה לשמוע, דקיי"ל דלא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה אעפ"י שאי אפשר לקיימו בענין אחר, וגם דבעידנא דמקיים העשה נדחי ל"ת ועשה, כמבואר פ"ק דביצה (דף ח' ע"ב) דמקשי סוף סוף עשה ול"ת הוא עש"ב. וגם בפרק אלו מציאות (ל"ב ע"א) איתא כהאי גוונא עש"ב. וכבר כתבו תוס' בשבת ובכתובות שם דהיינו טעמא דלא גמרינן ממילה, כיון דיש לומר דשאני מילה שיש בה כרת ונכרתו עליה י"ג בריתות עש"ב. ואפשר היה לומר דס"ל דהא מיהא נמצא דהפירכא היא דעשה דמילה אלים ומשום הכי דחי ל"ת ועשה, וע"כ ס"ל להרב המאירי ז"ל דעשה אלים דומיא דעשה דמילה דחי ל"ת ועשה.

אלא דקשה לי מעיקרא דהרי כי אשכחן דעשה אלים דחי ל"ת ועשה, היינו ל"ת ועשה שאינו שוה בכל כמו

ט. עיין יד מלאכי כלל תקטז שכתב דמ"ש היבין שמועה מתוס' בתמורה, הוא ט"ס וצ"ל התוס' בזבחים. וגם שם דחה דהתוס' כ"כ רק גבי פסח ולא לגבי מילה, כמ"ש רבינו ע"ש. וע"ע שדי חמד מער' הע' כלל מג.

עמודי הארזים

למ"ד דאתי מריבויא דבשר, לא כתיב קרא אלא במילה א' לא בכהאי גוונא שהוא פעם ב'.

ועם שלפי קוצר ענ"ד צריך להבין, דהרי כתיב והיתה לאות ברית ביני וביניכם, וכל זמן שכיסה הבשר את הערלה ונראה ערל היכן אות ברית שעליו. ואמת דאי לדברי חכמי ספרד יש ליישב, דמ"ש נמשכה ערלתו ע"י מיעוץ עד שתכסה הערלה, לאו דנתגדל לו בשר מחדש, אלא דנמשכה שהיתה בעת המילה למעלה מהעטרה בגוף הגיד, ונמשכה למטה על גבי העטרה וכה"ג הוי מסורבל בבשר ובגיד, וכן מדולדל הוי דומיא דנמשכה ערלתו, אלא דמדולדל הוא בשר דומיא דמסורבל, ואעפ"י שגם בקישוי מתכסה העטרה עכ"ז הויא מד"ס, כיון שעל האמת העטרה בעצמה היא גלויה, ואם יקח בידו ויגביה הבשר או העור החופה עליה תראה עטרתו גלויה, ומד"ס הצריכו מילה שניה כיון שגם בעת הקישוי אינה נראית. ועם שלענ"ד גם כהאי גוונא אפשר לומר דהוי מד"ת מטעם שכתבתי, דבעינן שיראה האות של הברית לפחות בעת הקישוי. ומ"ש במתני' ובפוסקים מפני מראית העין, היינו ודאי כל שנראית העטרה בעת הקישוי כמבואר בש"ס ופוסקים. אלא דהא מיהא ממ"ש בש"ס כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו, ולא אמרו חייב, נ"מ די"ל דהוי מד"ס. ומיהו אף לפי זה עדיין יש לומר דכי נתעטף בשר ממש על עטרתו ונעשה ערל כברייתו, אז צריך מילה מד"ת מטעם שכתבתי, ויש לומר דדוחה את הצרעת.

הערה

מ"מ אין לחלוק על דברי הרב בה"ג דדברי קבלה הם. ונפקא מינה דכהאי גוונא אין לדחות צרעת. אלא דהפוסקים ז"ל שראו דבריו ולא הביאוהו לפסק הלכה, יש להסתפק ולדון דפליגי. אלא דגם זה צריך ביאור, דהרי הו"ל לפרש דאין דבר זה נלמד מן הסתום דסתמו דמילה דוחה צרעת. כי על כן הדבר צל"ע לענין פסק. ואפשר היה לי לומר דאחר דהוא ספק חמיר ספק מילה מספק צרעת, אלא דמלבד דשב ואל תעשה עדיף, עוד זאת דיש לומר אין ספק שאנו מסתפקים בדעת הפוסקים מוציא מידי ודאי של בעל הלכות גדולות וכל שכן שדבריו דברי קבלה, כי על כן אין ספק דהכי נקטינן.

ולפי האמור אין מקום למה שנסתפק הרב טו"ז (סימן רס"ד סק"ט), דאם נולד מהול כדין והטיפו ממנו דם ואח"כ נתעטף בבשר ולא נראה כל העטרה אפילו בעת הקישוי, אי צריך למול פעם שנית או לא ע"ש. דהרי לא עדיף מילה בידי שמים מיד בשר ודם. וכד דייקנין ק"ו הוא, דאם אפילו נעשה בו מצות מילה ושוב חזר ערלה על העטרה, פסק הבה"ג דצריך ליטול פעם ב', כל שכן בנוול מהול. ומאי קאמר שאין חיוב רק בערלה בתולדה ולא מה שנמשך אח"כ, דהרי אעפ"י כן חייב הבה"ג במילה פעם ב'.

מכוין, אבל למה שפסק הר"מ דאתי עשה ודחי ל"ת, יש לומר דאף במכוין לקוץ בהרתו או מבנו דמותו, דהרי אין איסור לא תעשה כי אם דוקא במכוין, דבאינו מכוין כבר פסק הרמב"ם (פ"י מהלכות ציצית) דמותו אפילו לדבר הרשות, וע"כ כי אתי כחא דאתי עשה ודחי את ל"ת ועשה אינו אלא במכוין לקוץ, ואפילו הכי שרי דאתי עשה ודחי ל"ת. ובש"ס לא קאמר הכי אלא למאי דס"ל דאתי מקרא דבשר ומשום הכי דחי ל"ת דצרעת או ל"ת ועשה לאידך לישנא, משום הכי קאמר בש"ס דריבויא למה לי כיון דהוי דבר שאינו מכוין. ואף למ"ש בש"ס דאיצטריך לר"ש דמודה בפסיק רישיה דאסור, עכ"ז כל שאתי עשה ודחי ל"ת, דחי ליה אף בפסיק רישיה, דאי לא פסיק רישיה אף לדבר הרשות שרי. ועם שאמרו בש"ס לבסוף אי איכא אחר ליעבד כדריש לקיש כל מקום שאתה יכול לקיים את שניהם לא דחי, ופירש הרב המפורסם כמהר"ח נ' עאטאר ז"ל בספר חפץ ה' שם דהשתא פריך לכו"ע, ואף לרבא ואבבי לבסוף דמודה ר"ש בפסיק רישיה דאסור ע"ש. עכ"ז ל"ק דהרי בש"ס אסיק קושיתו בקשיא ולא משני מידי, מכל מקום לא משום הכי יהיה הדין להיפך, דהרי הדבר ברור דאף במכוין הוא דהתיר הכתוב, ואם כן אין לומר כה"ג אם יכול לקיים את שניהם, דשאני מילה דאעפ"י כן התיר הכתוב, דכל איסור עשיית עצמו הוא דוקא משום מכוין, ואם במכוין התיר ודאי שע"י יכול לעשותו. ותו דהרי תינח קטן, גדול מאי איכא למימר, דע"כ גדול מכוין להנאתו כמ"ש שם בש"ס ואפילו הכי אתי עשה ודחי ל"ת, ואם כן ודאי דאף בקטן יכול לעשותו על ידי עצמו ולא על ידי אחר דהתורה התירה כאן בכל גוונא בפירוש. וכן ראיתי להרב המאירי ז"ל בחי' לשבת שם, דפסק דאע"ג דיש אפשרות לקיים את שניהם אפילו הכי מותר, אחר שהתורה התירה בפירוש יעש"ב ודו"ק.

ודע דראיתי להרב בה"ג ז"ל בהלכות מילה שהוסיפו, וז"ל מהלינן ליה ואע"ג דמפסיק נגציה, ואי הדר עטיף בשרא עלוי מהילותא ולא חזיא, צריך למימהליה זמנא אחריתי, ואי אית ליה נגעא בבשרא דעטיף על מהילותא לא מהלינן ליה משום דלא לתעקר איסורא דאורייתא וכן הלכה, ומאן דאית ביה נגעא אסור למיקציה וכו' את"ד. גם בבית יוסף יו"ד (סימן רס"ד) משם רבני ספרד כתב וז"ל ואם אח"כ נמשכה ערלתו על ידי מיעוץ עד שתכסה העטרה, או שהיה מסורבל בבשר או מדולדל עד שנראה בלתי מהול בעת קישויו, חוזרין מד"ס וקוצצין עד שתראה העטרה גלויה בעת הקושי עכ"ל. מבואר דהחזרה למול אותו פעם שני היינו מד"ס, והיינו טעמא דמשעה שנימול יצא מכלל ערל, ואף אי נתעטפה מילתו בבשר ונתכסה העטרה, אין בכך כלום ושרי מד"ת. ומהאי טעמא פסק הרב בה"ג דאם איתליד לו נגע אין אומרים אותו ימול בבהרת, כיון דליכא עשה דמילה לדחות איסור צרעת. ואף

הקטן יח) בין לפני מילה בין לאחר מילה, כיצד מזלפין עליו ביד ולא בכלי, ואסיק רב יהודה ורבה בר אבוא דאמרי תרויהו הכי קתני מרחיצין את הקטן בין לפני המילה בין לאחר המילה, כיצד מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי:

תנן רבי אליעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום ג' שחל להיות בשבת, שנאמר ויחי ביום השלשי בהיותם כואבים. א"ר אבהו אמר ר' יוחנן הלכה כרבי אליעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש, בין הרחצת מילה בין

עמודי הארזים

ומיהו הדבר ברור גם לפירוש רש"י דביום ראשון אפילו אחר המילה, אין להתיר כי אם זילוף ביד לדעת ת"ק. וגם י"ל דראב"ע מודה בזה, ויום ג' חמיר ליה לראב"ע משום חולשה כמ"ש הר"ן והרב הנז' שם, ועל זה מתיר אפילו רחיצה. ומשום הכי שפיר איחלש רבא אף אי הוה שמיע ליה ההיא דרבין דהלכה כראב"ע, די"ל דהיינו דוקא ליום ג' אבל ליום ראשון לכו"ע אסור הרחיצה לאוקימתא דרב יהודה ורבה בר אבוא. ועיין מה שנתקשו רבנן מהרש"א והרב הנז"ל שם, ולמש"כ לשיטת רש"י ורבינו הדבר ברור דלכו"ע אסור לרחוץ ביום א' לאוקימתא ראשונה, ושיטה זו מאושרת וברורה בפשטא דשמעתא, וזוהי שיטת רבינו המחבר.

וראיתי להר"ן ומרן כס"מ (פ"ב מהלכות מילה) שמתבאר מדבריו דלאוקימתא ראשונה אין איסור הרחיצה כי אם קודם המילה, שכן כתבו ואי הוה קי"ל כאוקימתא ראשונה לא הוה שרי לפני המילה אלא זילוף, וראב"ע לא פליג עלייהו אלא לאחר המילה אבל לפני המילה לא פליג, ונהי דזילוף שרי לפני המילה רחיצה מנ"ל את"ד ע"ש. והדבר צ"ע דמהיכא ילפינן דראב"ע מתיר ברחיצה גם ביום ראשון אחר המילה, ואי משום דקאמר ראב"ע מפני שסכנה היא לו, ואם כן הוא הדין יום א' דהוי מסוכן, ל"מ הדבר דראב"ע ס"ל דיום ג' היא סכנה וחולשה ולכך מתיר רחיצה גם כן וכמ"ש לעיל. וגם הר"ן כתב כהאי גוונא שם. וגם מפירוש רש"י מבואר כן וז"ל אלא אי אמרת ת"ק מרחיצין בב' הימים ולא פליג ראב"ע אלא ביום ג' דקאמר ת"ק מזלפין אף מרחיצין מבעי ליה ע"כ. ומבואר דלפי האמת אין ת"ק מתיר זילוף אלא יום א' ויום ג' כמ"ש לעיל, ועל זה פליג ראב"ע לרחוץ ביום ג' דנפיש סכנה טובא.

והנה מתוך פירוש זה שהבאתי, יש לעיין דס"ל כפירוש מוהר"ח נ' עטאר ז"ל, דיום ג' אפילו זילוף אסור לת"ק, ממ"ש דמראב"ע שמעינן דיום ג' הוי מסוכן ומתירים בו זילוף, והיינו דאיפסיקא הלכתא כראב"ע לענין זה דוקא, ומבואר דלת"ק גם זילוף אסור ביום ג', דאי מודה נמצא דפסקינן הלכה כת"ק היפך פסק הש"ס. ולדעת רבינו לענין זה דוקא איפסיקא הלכתא כראב"ע, דמפרש הסוגיא כפירוש הרב ז"ל שהבאתי וזה ברור.

ועם שהטו"ז כתב ולא נראה כל העטרה, ומדברי בה"ג נראה שאינה נראית כלל, מכל מקום מתבאר דהרב טו"ז מייירי נמי בציצין המעכבין והרי הם במילה עצמה. ועוד דלמש"כ זיל בתר טעמא, הרי אין נראה מהול ועטרתו גלויה אף בעת הקישוי, כי על כן העיקר לחזור ולמולו ודו"ק.

תנן מרחיצין את הקטן וכו'. הכי איתא פרק ר"א דמילה (דף קל"ד ע"ב). לבאר דעת רבינו ז"ל אעתיק לך מה שכתב הרב המפורסם מוהר"ח נ' עטאר ז"ל בספר חפץ ה' בפרק ר"א דמילה שם, וז"ל כיצד קתני סברא זו לת"ק דוקא ביום ראשון מזלפין כדקתני לפני המילה ולאחר המילה דמשמע ביום עצמו, ודוקא זילוף, אבל ביום ב' וג' אפילו זילוף ליכא, ואתא ראב"ע ופליג דביום הג' מרחיצין דאית בה סכנה, אבל ביום א' ושני כדקתני תנא קמא מזלפין, ויום ב' אפילו זילוף אסור משום שלא ראינו שהוזכר בדברי ראב"ע אלא יום ג' דביה פליג ת"ק וכו' את"ד עש"ב. וכן מתבאר מפירוש רש"י דביום ראשון לת"ק זילוף ביד, וכתב רש"י ואפילו ביום ראשון, לומר וכל שכן ביום ג'. ומתבאר דס"ל לרש"י דת"ק מודה דיום ג' ראוי לזילוף כיום ראשון, אלא ראשון אבל יום ב' לא אשכחן. וכזה לא דקדק הרב הנז' דכתב דאף ביום ג' לת"ק אסור לזלף, דפירוש רש"י מורה דלת"ק יום ג' שהוזכר במתני' צריך לזילוף כמתבאר מפירוש רש"י וכמ"ש. וכן יש לדקדק מפירוש רש"י שם בד"ה אי אמרת וכו' אלא אי אמרת וכו' עש"ב. ונפקא מינה דלדעת ת"ק הכל הוא זילוף ביד ולא בכלי.

ומיהו מתוך דברי רבינו המחבר ז"ל יראה דוקא כפירוש מוהר"ח נ' עטאר ז"ל, דיום ב' וג' אפילו זילוף אסור לת"ק, ממ"ש דמראב"ע שמעינן דיום ג' הוי מסוכן ומתירים בו זילוף, והיינו דאיפסיקא הלכתא כראב"ע לענין זה דוקא, ומבואר דלת"ק גם זילוף אסור ביום ג', דאי מודה נמצא דפסקינן הלכה כת"ק היפך פסק הש"ס. ולדעת רבינו לענין זה דוקא איפסיקא הלכתא כראב"ע, דמפרש הסוגיא כפירוש הרב ז"ל שהבאתי וזה ברור.

הרחצת כל גופו מפני שסכנה היא לו. ונראין הדברים דשרי ר"א בן עזריה בהרחצה, לא קיי"ל כוותיה אלא לענין זה דיום שלישי סכנה חשבינן ליה, אבל הרחצה לא שרינן אלא זילוף כדאמר לעיל כיצד מזלפין עליו ביד ולא בכלי. ואע"ג דקיי"ל כרשב"ג (יט) דאמר (קל"ה ע"ב) כל ששהא שלשים יום באדם אינו נפל, הא לא ששהא ספיקא הוי

עמודי הארזים

בחמין שהוחמו בערב שבת או על ידי גוי מאליו, או על ידי ישראל דמותר לרחוץ במים אחר שעבר, וכ"כ הרב המגיד ז"ל (פ"ב מהלכות שבת) והרב ב"י יו"ד (סימן רס"ד) ובאו"ח (סימן של"א), וכן דעת הטור או"ח שם. ומכל זה מבואר דאחר המילה מותר לרוחצו רחיצה ודאית, וכל שכן זילוף על ידי כלי. וכן פסק הרב המאירי בפרק ר"א דמילה, וכן פסק הבה"ג הלכות מילה. אלא שראיתי להבה"ג שם שכתב וז"ל אחד קטן בריא ואחד קטן חולה מחמין לו חמין להברותו ולמולו בשבת, שראב"ע אומר מרחיצין בין לפני המילה וכו' ע"ש. וממש"כ בתחילה ולמולו, מבואר דס"ל דמחמין לו בשבת לצורך לפני המילה, ודבר זה צריך תלמוד. ויש עוד חידושי דינים בפוסקים ע"ש ובהרב המאירי, ועיין מש"כ הרב בה"ג שם (דף כ"ג ע"ב מהספר) מסקנא דרבא ודו"ק.

(יט) ואע"ג דקיי"ל כרשב"ג דאמר כל ששהא ל' יום וכו' ומהלינן ליה בשבתא ממה נפשך וכו'. הכי איתא פרק ר"א דמילה (דף קל"ה ע"ב). ובפוסקים הראשונים ז"ל איכא בהך דינא סברות הרבה, והריני מעתיק דעתם וסברתם שמא מתוכם נלמוד לדעת סברת רבינו המחבר ז"ל דסתם בכל זה וקיצר הרבה.

שהנה רש"י ז"ל שם בד"ה מימהל, כתב וז"ל היכי מהלינן שום קטן ביום השמיני בשבת דילמא נפל הוא ולא חזי למול ועושה חבורה שלא לשם מצוה. משמע מתוך לשונו דהש"ס תמה על מצות מילה שדוחה שבת בשמיני שנולד, דאיך אפשר דהרי כל תוך ל' יום ספק הוי לרשב"ג, דמשמע דלרשב"ג כל הנולדים בתוך ל' יום הוו ספק נפל אפילו נולד בחזקת כלו חדשיו וגם גמרו סימניו. וכן משמע עוד ממש"כ בתר הכי אם חי הוא, כלומר אם כלו לו חדשיו שפיר קא מהיל ע"כ. והכוונה דממה נפשך לחד צד תלינן דכלו חדשיו ושפיר מהיל, ולאידך צד הוי בשר בעלמא. גם בפרק יש בכור (דף מ"ט ע"א) אמאי דתנן מת בתוך ל' יום, כתב דכל מת תוך ל' יום הוי נפל, ועיין שם בתוס'. והתם סתמא תני לכל בכור דעלמא דידעינן דנולד בחזקת כלו לו חדשיו וגם נגמרו סימניו.

ולענ"ד נ"ל דבר קשה, דא"כ מאי מקשה הש"ס לרשב"ג, דנימא דאף דהוי ספק לכל דיני התורה, מכל מקום גבי מילה שאני דגלי קרא, וכי תימא נילף ממילה,

ליתא דהאמת כמ"ש הרב ז"ל, ועכ"פ צריך ביאור מש"כ רש"י בד"ה כיצד קתני וכו' ואפילו ביום ראשון, ויש ליישב בדוחק ודו"ק.

ומ"מ דברי מרן כס"מ צריכין ביאור היכי מפרשי לסוגיין, עד שכתבו דראב"ע מתיר רחיצה גם ביום ראשון. ונראה דס"ל דכשאמר ראב"ע ביום השלישי הכוונה וכל שכן ביום ראשון כמ"ש הרי"ף ז"ל, וכן כתב הר"ן שם, ומשום הכי ס"ל דהא דאיחלש רבא דלא שמיע ליה פסקא דרבין, ובאמת קשה דמן השמים אמאי חלשוהו אחר דפסק כדין אליבא דראב"ע. ועיין מה שנדחק הרב הנז' בספר חפץ ה' בישוב קושיא זו, ולשיטת רבינו הדבר ברור.

ומיהו נפקא לן דלענין הלכה ס"ל לרבינו דלא איפסיקא הלכתא כראב"ע, אלא דוקא ליום הג' דהוי מסוכן, וא"כ הו"ל יום ג' כיום ראשון. ולפי זה אתאן לתנא קמא דדוקא לזלף ביד ולא בכלי. וע"כ לומר דס"ל דכיון דלאוקימתא ראשונה דקיי"ל הכי דאפילו רבא הדר ביה דמתני' דייקא הכי ולא משגחינן בברייתא, נ"מ דפי' מרחיצין דתני היינו זילוף, א"כ כי קאמר ר"י בש"ס הלכה כראב"ע בין הרחצת כל גופו בין הדחת מילה, הכוונה זילוף, דזילוף נמי קרי רחיצה, כן נראה כוונתו. ובאמת צריך עיון מנ"ל דהרי אין פירוש מרחיצין זילוף אף לר"י ורבא כ"א אלא א"כ פירש התנא ותני כיצד וכו', ואפילו הכי ק"ל והא מרחיצין קתני, ואף למ"ש רבא מתני' דייקא וכו', עכ"פ היינו מכח הכרח, ומיהו לישנא דמתני' אינו מדויק אעפ"י שפירש דכיצד קתני, וכל שכן כשאמר אמורא בפירוש מרחיצין, וכל שכן כשידעינן שראב"ע מתיר רחיצה ודאית ואמרינן הלכה כראב"ע וע"כ לומר דהפירוש רחיצה, וכל שכן שהאמורא אין דרכו לסתום כי אם לפרש. ואי משום דהלכה כחכמים, הרי כל שבפירוש פסקו כיחיד הכי קיי"ל, וצ"ב.

והרי"ף והרא"ש פירשו בפירוש רחיצה כדרכו, והרמב"ם נראה ג"כ מבואר מדבריו שס"ל הכי, עם שלא הוסיף מילת כדרכו היינו שאין דרך הרמב"ם כי אם להעתיק הש"ס, ואי ס"ל דדוקא זילוף מותר הו"ל לבאר ולא הו"ל להעתיק דברי ראב"ע דמבואר דמתיר הרחיצה, וזה ברור. וכן מבואר בהר"ן והרא"ש והרב שלטי הגבורים דבאו למעט דמ"ש הפוסקים רחיצה קודם המילה, היינו דוקא

ספר

סימן יט

יראים

צה

שער החממה

ומהלינן ליה בשבתא ממה נפשך אם חי הוא שפיר קא מהיל ואי לא מחתך בבשר

עמודי הארזים

זה, דכשאמרו בן שמונה ודאי, היינו דפירש ולא שימש או דמת בעל ליום שבעל טבילת מצוה ע"ש. גם מתוך ריהטא דדברי התוס' שם בשבת נראה כן, דרשב"ג ככל ולד מספק שמא נפל הוא. ועם שבתוספתא דשבת מתבאר דפלוגתיהו בבן ח' ודאי ונגמרו סימניו, דלת"ק הוי נפל ודאי לעולם ולרבי כל שנגמרו סימניו יצא מכלל נפל, ולרשב"ג כל ששהה ל' יום וכמ"ש לקמן בס"ד, וא"כ איך דנו דרשב"ג גם בסתם ולדות ס"ל דבתוך ל' יום הוי ספק. כבר כתבו התוס' דמשמע ליה מדקאמר כל ששהה ל' יום, דמשמע לרבות בכל מין ולד דבעינן שהיה ל' יום ע"ש. גם כה"ג כתבו בנדה (דף מ"ד ע"ב) וביבמות (דף ל"ו ע"ב) ע"ש.

ומיהו קשה לי בעיקר הך סוגיא דשבת, דהרי רשב"ג ס"ל כל ששהה ל' יום אינו נפל, דמשמע הא לא שהה דמת הוי ספק, וכן מסיק התם דבפיהק ומת לכו"ע הוי נפל, כי כשמת מתוך חולי או נפל מהגג כמ"ש הר"מ (פ"א מהלכות יבום) מר סבר חי הוא ומר סבר מת הוא ע"ש. ואם כן איך מוכח הש"ס בהיותו חי דחשיב ספק לרשב"ג, נימא דרשב"ג לא קאמר כי אם במת דוקא. וגם בהך מסקנא שהבאתי קשה, דקאמר דמר סבר מת הוא, דהרי קאמרין דכי לא שהה ספק הוי ולא נפל ודאי. וי"ל דמשמע ליה מדמיתיה ראיא מדכתיב מבן חודש, ומדחלי בהכי שמע מינה עכשיו נתברר הספק כמ"ש רש"י שם, ונפקא מינה דאף בהיותו חי הוי ספק לרשב"ג. ונ"מ דכי מת אמרין הוברר דנפל הוי אף בנפל ואכלו ארי, אלא דמג"ל דלר"ש באכלו ארי דהוי נפל, דנימא דאכתי ספק הוי ואין מזה הוכחה גם לנדרן כזה ודו"ק.

והרי"ף ז"ל בפרק ר"א דמילה, השמיט הך דרב אדא בר אהבה דמהלינן ממה נפשך, ואדרכא הביא לנו אידיך ברייתא דספק בן ז' או בן ח' אין מחללין עליו את השבת, ולא הביא מסקנת הש"ס דאליבא דר"א איתמר. וכתב הר"ן שם דס"ל דבס' ולדות אין מחללין שבת. ומיהו לא ביאר טעמיה דהרי"ף דמאי טעמא פסק כן, ועל מה סמך לדחות סוגיין בפרק ר"א, ומה גם דנראה דמעשים בכל יום היו מוהלין את הספיקות. ונראה לי הפעוט דמר סבר לדחות סוגיא דשבת מטעם שאבאר, דהנה התוס' בנדה ויבמות הקשו דמסוגיא דשבת נראה דרבנן דרשב"ג מקילין טפי ומשוי ליה ולד אפילו תוך ל' יום, וכן מתבאר בנדה (דף מ"ד ע"ב) ובפרק החולץ (דף ל"ו ע"ב) דקאמר וכיון דאיכא רבנן דסבירא להו דאף כי לא שהה הוי ולד גמור וכו'. ואילו בפרק הערל (דף פ' ע"ב) ובתוספתא (פט"ז דשבת) מבואר דרבנן ס"ל דאף כי שהה הוי נפל, ורשב"ג מיקל

ליתא דמה למילה שכן צד כרת ונכרתו עליה י"ג ברייתות כדדחי הש"ס בדוכתי טובא. ותו קשה דהרי מסיק הש"ס בשבת שם דאפילו רשב"ג מודה כדקים לן שכלו חדשיו, וגם רש"י פסק כן ביבמות פרק החולץ (דף ל"ו ע"ב) ע"ש. ואם כן נפקא מינה דאין כל הנולדים בכלל הספק, והנראה ליישב דס"ל דאיה"נ דבידוע שכלו חדשיו אוקמינן בחזקת ולד קיימא לכו"ע, אלא דרשב"ג מייירי בספק אי כלו חדשיו, כגון ספק בן ז' ספק בן ח', או ספק בן ח' ספק בן ט', ואפילו דנגמרו סימניו ס"ל לרשב"ג דבעינן שהיה, דפליג ארבי כמבואר בהתוספתא פט"ז דשבת, וכן ס"ל לקצת מן המפרשים והפוסקים כמ"ש להלן בס"ד. ועל זה שפיר תמה הש"ס דהיכי מהלינן שום תינוק בשבת, דודאי דלבן ספק בן ח' או בן ט' אעפ"י שנגמרו סימניו וכה"ג ספק בן ז' או בן ח' דהוי ספק, אז ודאי דאין למולו דהוי איסור תורה, ונקטינן להחמיר דספק מצוה אין דוחה חילול שבת. אלא דהש"ס מקשה דגם לכל תינוק אף דהוחזק דילמא נפל הוא, דהרי חזינן דאיכא דנגמרו סימניו לבן ח' ודאי, וא"כ יש לספק שמא טעו בחשבון ואינו בן ט' אלא בן ח'. ומשני דלא קשה, דממה נפשך שפיר מהיל. וע"כ מקשה הש"ס דאם כן איך תני ברייתא להיפך דספק אין מחללין עליו, ומפרש רש"י בד"ה הא ודאי בודאי דכלו לו חדשיו כגון שמשעה ששימש פירש ולא שימש עוד ונולד לסוף ט' חדשים שלמים, בהא ליכא מ"ד דאין מחללין עליו שבת וקרא בכה"ג מוקמינן ליה, אבל כל שלא פירש מאשתו כה"ג יש לספק בולד אי בן ח' אי בן ז' הוא או בן ח' או בן ט' ותני דאין מוהלין אותו, ותירץ כר"א.

ונפקא מינה דכל זה היינו למי שלא נולד לנו בו ספק כלל מצד האב והאם בטעות חשבון, אפילו הכי אנן מספקא לן לענין דינא כל שלא פירש מאשתו משעה ששימש ונולד לסוף ט' חדשים. ולפי זה יש להסתפק בדעתו, בולד שנסתפקו אביו ואמו אם הוא בן ח' או בן ט', דהוא גרוע טובא, די"ל דאין מוהלין אותו כל שלא שהה ל' יום. ומיהו אפשר דכיון דבאנו להתיר מדין ממה נפשך בכל הנולדים מן הסתם, גם כה"ג דנסתפקנו בודאי בו אם הוא בן ח' או בן ט' מוהלים אותו בשבת ממה נפשך. ולפי זה כל ולד הנולד מן הסתם, לדעת רש"י בספק הוא לענין דינא דקיי"ל כרשב"ג, ולא מיקרי כלו חדשיו אלא א"כ פירש משמיש. ולפי זה גם כדתנינן בן שבעה או בן שמונה ודאי, היינו נמי כהך גוונא דפירש מאשתו ולא בא עליה עוד משעה ששימש עוד, אבל כל שלא היה כה"ג הוא בספק שמא נתעברה בתחילה או בסוף או טעו בחשבון.

וכה"ג ראיתי להרב בה"ג בהלכות מילה שם דאזיל בדרך

עמודי הארזים

דבשהה סגי. וכן הרמב"ן ז"ל בחי' לפרק הערל (דף פ') תמה כה"ג, וכל אחד פנה לדרכו ליישב. והרי"ף ז"ל ס"ל דתפסינן עיקר כפשט הברייתא דתני הכי בן שבעה דוחין עליו שבת, בן שמונה אין דוחין עליו את השבת, ספק בן ז' ספק בן ח' אין דוחין עליו את השבת, בן שמונה הרי הוא כאבן וכו', ואיזהו בן שמונה כל שלא כלו חדשיו, רבי אומר סימניו ניכרים בו צפרניו ושערו שלא נגמרו וכו', רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל וכו' ע"כ.

והנה רישא דברייתא דתני ספק בן ז' ספק בן ח', מוקמינן לה בשבת פרק ר"א דמילה אפילו אליבא דרשב"ג. ואידך דתני בן שמונה הרי הוא כאבן, מוקמינן לה כרבי בפרק החולץ דמירי שלא נגמרו סימניו. ונפקא מינה דכולה רישא אפשר דמירי אליבא דכולהו, די"ל נמי דמתניא אליבא דרבנן, דדוקא בן שמונה אפילו נגמרו לו סימניו הרי ודאי נפל, משא"כ בספק בן שמונה דס"ל כרשב"ג דהוי ספק כל שנגמרו סימניו. ומיהו ת"ק ס"ל דבודאי בן שמונה אפילו נגמרו לו סימניו ודאי נפל הוא, ורשב"ג ס"ל דבן שמונה ודאי נגמרו סימניו כל ששהה ל' יום הוי ולד גמור. וזהו פשטא דתוספתא וגם סוגיא דפרק הערל (דף פ' ע"ב) הכי מוכחא דבהא פליגי, ורשב"ג תרתי בעי גמר סימניו ושהייה ל' יום דבזה יצא מכלל נפל, ורבי פליג עליו מצד אחד ורבנן מצד אחר, דרבנן ס"ל דאפילו הכי הוי נפל, וכדמוכח מתוספתא ובפרק הערל שם.

ובסוגיא דפרק ר"א דמילה מיבעיא לן אי פליגי רבנן על רשב"ג להקל בבן שמונה ונגמרו סימניו, ופשטוה מדקאמר שמואל הלכה כרשב"ג ולא אמר הלכה כרבי ורשב"ג שמע מינה דהלכה כרשב"ג אף נגד רבי, ולעולם הוי ספק ולא נפל ודאי כרבנן ולא ולד ודאי כרבי. ולא פשטוה מעיקר התוספתא הנ"ל די"ל דלא שמיע להו כמ"ש הריטב"א בחי' פרק הערל. ובפרק החולץ דקאמר כיון דאיכא רבנן דס"ל אפילו שלא שהה הוי ולד, היינו על פי סוגיא דשבת דפשטוה מדשמואל דפליגי רבנן ומקילי טפי מרשב"ג, ולדידן היינו רבי דתוספתא. ונפקא מינה דכל מחלוקתם היינו בבן ח' ודאי ונגמרו סימניו ואז חשיב ליה רשב"ג ספק, ומכח זה ס"ל דגם בן ז' או בן ח' אי נמי ספק בן ט' או בן ח' אעפ"י שנגמרו סימניו הוי ספק לרשב"ג, כיון דבש"ס דפרק ר"א דמילה לא קאמר דמודה רשב"ג אלא בודאי כלו חדשיו, וכל שלא ידעינן שבודאי כלו חדשיו אז חשבינן ליה לדעת רשב"ג לספק. דרישא דהך תוספתא הרי מוקמינן לה בפרק ר"א דמילה אפילו כרשב"ג, והרי חזינן דאעפ"י שפסק הלכה כרשב"ג עכ"ז חששו לדברי רבנן דפליגי עליה דהיינו רבי דהתוספתא כמ"ש, ולכן גבי נתקדשה במת תוך ל' יום באשת כהן אמרו דיש לסמוך אסברת רבי וחשבינן ליה ולד גמור, אבל בישראל תחלוץ לה, והיינו טעמא דכיון דהוי ספק איסור תורה ואי

חליץ לה מצי הדר לה נקטו כרשב"ג. ומשום הכי פסקינן בפרק יש בכור דמת בתוך ל' יום אין מתאבלין עליו דספק אכילות להקל. ומינה גבי מילה נמי לא מחללינן שבת, דלא קיי"ל כרב אדא בר אהבה דאמר ממה נפשך מוהלין, כל שידוע לנו דהוי ספק גמור ואיכא ספק חילול שבת בספק מצוה לא מחללינן.

ואי נמי אפשר דהרי"ף מפרש דכשתני ספק בן ז' ספק בן ח', היינו כשהוא בן שמונה אלא שנגמרו סימניו, דאי לאו הכי הוי נפל גמור. אבל כשנגמרו סימניו הוי ספק דאפשר בן ז' הוא ואישתהא, וע"ז בעינן שהייה ל' יום לכור ספק זה, ואולם בסתם ולדות תלינן בהו דהו ודאי בני חדשם כל שנגמרו סימניו מכח רוב דסמכינן ארוב ולדות דאינן נפל, כמ"ש בפ"ב דיבמות (דף קי"ט ע"א). ומ"ש בשבת דקים לן בגווייה דכלו חדשיו, ר"ל דלא נסתפק לו אי כלו או לא כלו, כמו בנולד בח' ובגמרו סימניו, די"ל דשם בן ז' הוא ואישתהא, או בן ח' הוא ואעפ"י שנגמרו סימניו הא איכא בן ט' דנגמרו סימניו בשמיני, וע"ז בעי שהייה ל' יום, והכי מוכח בפרק הערל. וא"כ לא קשה מה שהקשו בשבת פרק ר"א דמילה, היכי מהלינן בשבת דניחוש לנפל, כיון דלפי האמת סמכינן ארובא דולדות קיימין, ולא קאמר רשב"ג אלא בבן ח' ודאי ונגמרו סימניו דבכה"ג אין מוהלין מספק, ואז אין לומר ממה נפשך כיון דיותר י"ל דהוי נפל מלומר דהוי בן שבעה, אלא דבספק איסור אשת אח אמרינן להחמיר, ולגבי כהן דאי אפשר סמכינן דהוא ולד.

ונפקא מינה דהרי"ף ס"ל דבן ח' ונגמרו סימניו הוי דמספקא לן, אבל בסתם ולדות אזלינן בתר רובא. ויש לעמוד בזה בדעת הרי"ף לפי דרך הראשון, דנראה דלא ס"ל רוב זה, וכן כתב הרב הגדול עט"ר מו"ר מר אבא נר"ו בספר חקרי לב חיו"ד (סימן קי"ח ד' קצ"ב) מח"א ע"ש. ומיהו לדרך שני י"ל דהרי"ף ס"ל דרוב ולדות בני קיימא, אלא דבבן ח' ודאי ונגמרו סימניו הוי ספק אעפ"י שנגמרו סימניו, כיון דנולד בח' איתרע רובא וצ"ב.

והרב נמוק"י ז"ל בפרק החולץ שם, כתב דבן ח' ודאי ולא נגמרו לכו"ע הוי נפל ואפילו לרבנן, ובן ט' ודאי לכו"ע הוי ולד מעליא, וכה"ג ספק בן ט' ספק בן ח' ונגמרו סימניו, ולא אתיא הך פלוגתא אלא בודאי בן ח' ונגמרו סימניו, אי נמי ספק בן ט' ספק בן ח' ולא נגמרו סימניו, דרבנן ס"ל דהוי ולד מעליא, ורשב"ג חשיב ליה ספק ועבדינן לחומרא ע"ש. וכהאי גוונא כתב הריטב"א בחי' לפרק הערל. ולדידי צ"ב, דמבואר בתוספתא והובאה בפרק הערל, דרבנן ס"ל דבן ח' דוקא ואפילו נגמרו סימניו הו"ל נפל ודאי. ואף דנאמר דרבנן היינו רבי, אפילו הכי קשה דהרי מ"ש אח"כ אי נמי ספק בן ז' ספק בן ח' ולא נגמרו דס"ל דהוי ולד גמור, דמנ"ל הא די"ל דלרבי הכל

עמודי הארזים

פליגי רשב"ג ורבנן, ממה שהקשה שם, אלא דתמהני דהוא גופיה בפרק החולץ מסיק דרוב זה גרוע, דמיעוט מפילות שכיח הוא ע"ש וצ"ב. ונפ"מ דאי לא אזלינן בתר רוב זה בסתם ולדות, אי נאמר דס"ל דמוהלין אותו, היינו מכח ק"ו מבין ח' ונגמרו סימניו דאמרין אישתהא והוי ולד גמור. ואכתי צל"ב דסברא זו מקיים רובא דולדות בני קיימא נינהו, ואי ס"ל כרשב"ג לענין דינא דהוי ספק, איך כתב דבין ח' מוהלין אותו דפסקינן כרבי דאישתהא וולד בן ז' הוא, דאם כן נימא נמי כה"ג גם בספק בן ח' או בן ז' אי נמי ספק בן ט' או בן ח' ומכל זה צ"ב.

ודעת הר"ן מבואר בהלכות כשבת פרק ר"א דמילה, וגם דעת הרמב"ן מבואר בפרק הערל, וגם הרז"ה ביאר דעתו בפרק הערל. והאמת דנראה דלכו"ע מהלינן מספק ממה נפשך כשיטת הרמב"ם. אבל הר"ף והרא"ש נראה דפליגי בזה, וס"ל דמספק לא מחללינן שבת. וכן הבין בנו הטור ז"ל בדעת אביו בטור יו"ד (סימן רס"ו) ותמה עליו, ועיין למרן בית יוסף שם ובאו"ח (סימן של"א) ודו"ק. ונפקא מינה דהסכמת רוב הפוסקים ז"ל דמספק מוהלין אותו וכפסק רבינו המחבר ז"ל. ומסתמיות דברי אידך ברייתא דספק בן ז' או ספק בן ח' אין מחללין את השבת, מתבאר דס"ל דהיא מיירי במכשירין ואליבא דר"א, אבל לענין מילה ממה נפשך מוהלין אותו כמסקנת הש"ס דפרק ר"א דמילה.

ומטעם זה יש לומר דס"ל דאף בן ח' ונגמרו סימניו מוהלין אותו ממה נפשך, דהרי בתוספתא מתבאר דכה"ג מספקא ליה לרשב"ג קודם ל' יום, ועלה קאמר הש"ס דממה נפשך מוהלין אותו. ונפקא מינה דדוקא בן ח' ולא נגמרו סימניו ס"ל דאין מוהלין דהתם לכו"ע נפל הוא, אבל בן ח' ונגמרו סימניו דס"ל לרשב"ג דהוי ספק, אי נמי דבודאי איסתפק לנו אי בן ז' או בן ח', אי נמי בן ח' או בן ט' ונגמרו סימניו לעולם מוהלין אותו ממה נפשך. כן נראה לי לדון בדעת רבינו המחבר ז"ל מסתמיות דבריו ומשנת השמיטה אותה ברייתא.

ודע דבעיקר ענין זה בין מה שכתבתי בדברי הפוסקים ז"ל ועוד היה לי לכתוב, ולא רציתי לכותבו כי הענין חמור ושמעתתא בעיא צילותא, ואנו בעוה"ר הזמן בוגד, וה' יסלק חרון אפו מעל עיה"ק ירושלים דהבא ת"ו ומעל כל עמו ישראל כיר"א. ובלי נדר אזכה בס"ד לחזור על ענין זה על בוריו ודי בזה.

זו בלבד צל"ע בדברי הר"ן דאסיק בפרק ר"א דלרשב"ג דבעי שהייה ל' יום, היינו דוקא בודאי בן ח' או ספק בן ח' או בן ט' ע"ש, ומשמע דלסתם ולדות דלא איסתפק לן אינו בחזקת נפל לכו"ע. וא"כ קשה למש"כ הוא ז"ל

תלוי בנגמרו סימנים, ואף אי ס"ל בבן ט' דלא בעינן סימנים, מכל מקום בספק בן ט' או בן ח' ולא נגמרו אפשר דס"ל דהוי נפל כסברת רבנן דהתם, או דבעינן שיששה ל' יום לפחות. ונ"מ דעכ"פ אי תפיס רבי העיקר סימנים, י"ל דגם בספק בן ט' או בן ח' לעולם בעינן סימנים כדי שנאמר דהוא ולד. וכן מתבאר מהסכמתו של הרב בפרק הערל. ודעת הרמב"ן שהביא בפרק הערל סותר ג"כ מ"ש בפרק החולץ, וצריך ישוב בזה לעמוד על דעתו.

ומיהו הרב ז"ל הסכים בפרק הערל, דבספק בן ח' או בן ט' ונגמרו סימניו דס"ל לרשב"ג דהוי ספק, מוהלין אותו כמ"ש בפרק ר"א דמילה ממה נפשך, וכן הסכים ופסק הר"מ והריטב"א ע"ש. וכן ראיתי להריטב"א בפרק הערל שהסכים כן, ומוקי להך ברייתא דתני ספק בן ט' ספק בן ח' אין מחללין השבת, בשלא גמרו, אי נמי כדמוקי לה התם במכשירין אליבא דרבי אליעזר את"ד. ודבריהם מבואר דס"ל כדעת הרמב"ם דבספק בן ט' או בן ח' דמוהלין אותו מספק, היינו בגמרו סימניו. וכה"ג הבין הרב כסף משנה (פ"ב מהלכות מילה), וכן הבין הטור ז"ל. אבל הרב המגיד (פ"א מהלכות יבום) ס"ל דמיירי הרמב"ם בלא גמרו סימניו, וכן הסכים הרדב"ז בחדשות בלשונות הרמב"ם (סימן ל"א) ע"ש.

וממה שכתבתי מבואר דשיטת הרב נמוק"י והריטב"א בדעת הר"מ כשיטת הטור ומרן ז"ל, וכה"ג היא שיטת הרב המאירי ז"ל בפרק ר"א דמילה עש"ב, וגם הוא תפס עיקר דמוהלין ממה נפשך, ובבן ח' ודאי אי נגמרו סימניו לדעת הרמב"ם שם דמוהלין אותו, וכן פסק הרא"ש פרק ר"א דמילה. אלא שהרא"ש השמיט הך דרב אדא בר אהבה, והביא לפסק הלכה ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין את השבת, והשמיט מאי דמוקמינן לה במכשירין אליבא דר"א, וזה נראה דס"ל כדעת הר"ף. והשתא לדרך ראשון שכתבתי בדעת הר"ף דמכח רוב ולדות בני קיימא, יש לומר דגם הרא"ש ס"ל הכי. אבל לדרך ב' דס"ל בסתם ולדות דאזלינן בתר רובא, י"ל דגם הרא"ש ס"ל הכי. אלא דממש"כ הרא"ש דבין ח' ודאי ונגמרו סימניו מוהלין אותו, א"כ י"ל דהוא הדין לספק בן ז' ספק בן ח' ונגמרו סימניו, ומש"כ הרא"ש שם דכה"ג אין מחללין את השבת, היינו בלא נגמרו סימניו. ונפ"מ דכה"ג בנגמרו סימניו מהלינן ליה, דגמר סימניו עיקר די"ל בן ז' הוא אלא דאישתהא, וכה"ג גם בספק בן ח' ספק בן ט' י"ל אישתהא כמ"ש בפרק הערל כמו שפסק הרא"ש.

ומיהו אכתי לסתם ולדות, מספקא לי אי האי דמהלינן להו היינו מהאי טעמא דכ"ש מבין ח' ודאי ונגמרו סימניו, או דילמא דמוהלין אותם מכח דרוב ולדות בני קיימא. ואמת דבשבת שם מבואר מדברי הרא"ש דכהא

בעלמא הוא. וגוי אפילו למימהלכ) דאיתמר בע"ז בפרק ב' (כ"ז ע"א) מניין למילה בגוי שהיא פסולה, דרמי בר פפא משמיה דרב אמר ואתה את בריתי תשמר. ורבי יוחנן אמר המול ימול המל ימל, מאי ביניהו אשהכא) לרב אשה לא לר"י אשה כמהולא דמיא.

עמודי הארזים

ערל אע"ג דעשאה בפסול שוב אין צריך לחזור ולמול שנית. וגם מתשו' הרשב"א ז"ל הובאה בבית יוסף (סימן רס"ד) מתבאר דאין צריך למול שנית.

ולענין הטפת דם ברית, הטור הביא בשם הסמ"ג דצריך, וכן נראה הסכמתו שם, וכ"כ הרב ב"י בשם הרב מנוח ז"ל, וכן הסכמתו בב"י, ובשו"ע השמיטו וצ"ב. ואולם מור"ם שם פסק דחייבים להטיף דם ברית ע"כ. וק"ק דמהיכן הוציא הרב ז"ל לשון חיוב, דצריך ואין צריך שמענו. ונראה דצריך לחלק בין מילת גוי למילה בשביעי או בלילה, דהתם עכ"פ ישראל מל, ומילת גוי גרע טפי דלא נעשה לשם מצוה, אף דלא מצינו מילה לשמה כמ"ש בע"ז וכ"כ הרב מנוח והרב טו"ז (סימן רס"ד). מכל מקום גרע מהאי טעמא. והר"ה הביאו הרב כנסת הגדולה יו"ד (סימן רס"ד) התיר מילה כשישראל עומד על גביו, ועיין להרב (סימן קנ"ה הגב"י אות ו') מה שכתב, ולא זכר שר מדברי מרן בכס"מ הלכות מילה פ"ב ודו"ק.

ועכ"פ מדקדוק לשון הרי"ף ובה"ג ורבינו והרא"ש שכתבו וגוי אסור למול מדאמרינן בע"ז מנין למילה וכו', דהו"ל למימר וגוי אם מל המילה פסולה, ומדלא כתבו הם דהמילה פסולה אלא דאסור, ולמדו כן מהך סוגיא אע"ג דהתם פסול נמי איתמר, יש לדון דס"ל דבדיעבד המילה כשרהיב) וק"ל.

ומכל זה יש לדון ולהכשיר במילת ערל ישראל משומד למילה. ועם שלקמן (בסעיף כ"א) כתבתי לדון דבין לרב ובין לר' יוחנן פסול, וכן פסק מור"ם. מכל מקום כיון דתוס' מכשירים ובאו"ז מסתפק, והרב פרי חדש בספר מים חיים בשו"ת (סימן ד') פסק להתיר לכתחילה, וכתב הרב ברכי יוסף יו"ד (סימן רס"ד) דאין להתיר לכתחילה ע"ש. כן נראה עיקר, כיון דסברת הר"מ בגוי דבדיעבד המילה כשירה, וגם למש"כ יש לדון כן בדעת הפוסקים ז"ל, אם כן מינה להתיר בדיעבד גם במומר ישראל ודו"ק.

(כא) **איכא** ביניהו אשה וכו' לר' יוחנן אשה כמאן דמהילא

בסוף פרק ערבי פסחים דיהיב טעמא לברכת שהחיינו בפדיון הבן, משום דזכה שיצא מכלל נפל דשהה ל' יום ע"ש וצ"ע), ובלאו הכי דבריו שם צל"ע. ועיין מה שכתבתי לעיל בדעת רש"י ודו"ק.

(כ) **וגוי אסור למימהלכ**. כצ"ל(א). דאיתמר בע"ז פ"ב (דף כ"ז ע"א) מנין למילה בגוי שהיא פסולה וכו' ואיכא ביניהו אשה וכו'. וכן פסק הבה"ג בהלכות מילה, והרי"ף והרא"ש בפרק ר"א דמילה. וכן פסק הרמב"ם ז"ל (בפ"ב מהלכות מילה), וכתב ומיהו אם מל גוי אינו צריך לחזור ולמול ע"כ. ולענ"ד נראה דדמי לנימול פחות מיום ח' או נימול בלילה, דלכו"ע אין צריך לחזור ולמול אותו, אלא דבהטפת דם ברית פליגי אי צריך או לא, כמ"ש לעיל (סעיף ט"ז). ומיהו ראיתי בהגמ"י שם דכתב דבספר המצוות כתב דצריך להטיף דם ברית.

אלא דראיתי למרן בכסף משנה שם, דכתב דכוונת הרמב"ם דכל מילה פסולה צריך לחזור ולמול פעם ב', אלא דהכא מספק"ל אי רב ור' יוחנן שאמרו פסולה אליבא דנפשיהו קאמרי, או אליבא דר' יהודה הנשיא קאמרי ואינהו לא ס"ל הכי. ומייתי סמוכות דבפרק התכלת משמע דהש"ס ס"ל דמילה בגוי כשרה ע"ש. ולדעתו ע"כ לחלק בין מילת גוי למל ונראה ערל, דמד"ת אין צריך לחזור ולמול ומדברנן צריך כמ"ש הרמב"ם (פ"ב ה"ה) עש"ב. ונראה דס"ל דהתם כיון דהוא נראה ערל מד"ס צריך לחזור ולמול, משא"כ הכא דהרי אין נראה ערל אלא מהול, ומשום הכי אף מד"ס אין צריך לחזור ולמול. ומשם נראה דאם מד"ת אין המילה כשרה צריך לחזור ולמול.

ואולם אכתי יש לומר דדעת הרמב"ם דאין מילת גוי כשרה מן הדין, וכל מילה פסולה שנעשית כדינה ר"ל דהעטרה גלויה אין צריך לחזור ולמול, וכמו שנראה מדבריו (פ"א ה"ח) וכמ"ש לעיל (סעיף ט"ז). אלא דבמל ונשארו לו ציצין המעכבין את המילה, אז צריך לחזור ולמול מד"ת, וגם בבשר מדולדל צריך למול שנית מד"ס, והיינו טעמא דאכתי בכלל ערל הוא. אבל כשמל ויצא מכלל

י. שם בסוף פסחים כ"כ הר"ן בשם בעל המאור, ויש לדחות דליה לא ס"ל. אמנם בר"ן פ"ד דסוכה מו א מתבאר דס"ל כן ע"ש. וע"ע בשו"ת חת"ס יו"ד סי' רמז.

יא. בשם חדש כתב להגיה וגוי "פסול" למימהלכ. ויותר מסתבר כהגהת רבינו, וכ"ה הגירסא ביראים השלם סי' תב. ונפ"מ גדולה בין אסור לפסול, כמו שדייק רבינו להלן מלשון הבה"ג והרי"ף.

יב. וכ"כ בדעת הבה"ג והרי"ף בהעמק שאלה שאילתא י' אות ב'.

ואמרינן בביצה בפ"ק דרב ור' יוחנן הלכה כר"י הילכך שפיר דמי איתתא למימהל:
ומסקינן בפ' רבי אליעזר (קל"ה ע"א) דגר כב) שנתגייר כשהוא מהול אינו צריך להטיף

עמודי הארזים

ודע דגם ערל מחמת פחד דינו כאשה וערל שהוחזקו אחיו
למות מחמת מילה, ועיין להרמב"ן בחי' ריש פרק
הערל, והיינו טעמא דאנוס הוא ונימול קרינן ליה כמ"ש
בסוגיא דע"ז וכנ"ל. וראיתי לרש"י בפרק הערל (דף ע"א
ע"א) שכתב מותר בערלי ישראל לענין נדר מולים הם דהלך
אחר לשון בני אדם וכו', וכן כתב הרמב"ן שם. מתבאר
דלשאר איסורין שבתורה הם ערלים כמ"ש הרמב"ן שם.
ולענ"ד צ"ע דבסוגיא דע"ז הנז"ל מתבאר דגם בלשון תורה
מיקרי נימול והוי בכלל המל ימול. ועוד קשה דהרי גם
לענין מילה הוי בכלל נימול כמ"ש שם, ושאיני תרומה
דנלמד מקראי דאינו אוכל. ומיהו נפ"מ דס"ל דכל שכן
למשומד דודאי קרוי ערל, דלא כהרב פרי חדש הנ"ל, וגם
מה שהביא ראה הרב פרי חדש ז"ל ממש"כ הפוסקים ז"ל
ערל סתם, עיין בריש פרק הערל דתנינן סתם ערל ופי'
שמתו אחיו, ויש לדחות ודו"ק.

(כב) ומסקינן בפרק ר"א דמילה דגר וכו'. שם (דף קל"ה
ע"א), ת"ר ערלתו ולא נולד כשהוא מהול
דוחה את השבת שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית
וב"ה אומרים אין צריך להטיף הימנו דם ברית, אמר רשב"א
לא נחלקו ב"ש וב"ה על הנולד כשהוא מהול שצריך להטיף
הימנו דם ברית מפני שערלה כבושה היא, על מה נחלקו על
גר שנתגייר כשהוא מהול, שב"ש אומרים צריך להטיף
הימנו דם ברית, וב"ה אומרים אין צריך. איתמר רב אמר
הלכה כת"ק, ושמואל אמר הלכה כרשב"א. ראב"א איתליד
ליה ינוקא כשהוא מהול וכו', תיתי לי דעברי אדרב, אמר
ר"נ ואדשמואל לא עבר אימור אמר שמואל בחול בשבת מי
אמר, הוא סבר ודאי ערלה כבושה היא דאיתמר רבה אמר
חיישינן לספק ערלה כבושה, ורב יוסף אמר ודאי ערלה
כבושה ע"כ.

וצריך לבאר דעת רבינו דס"ל דכיון דמדברי רשב"א
דבריייתא מתבאר דיותר יש להצריך הטפת דם ברית
בקטן שנולד מהול מגר שנתגייר כשהוא מהול, דהא בנוולד
מהול לכו"ע בעי הטפת דם ברית ובגר פליגי, ואם כן כיון
דפסיק רב הלכה כת"ק, וכן משמע דהכי קיי"ל מדאמרינן
דעברי אדרב, א"כ אין צריך בקטן הטפת דם ברית, ומינה
דכל שכן בגר שנתגייר מהול דאין צריך כמו שכתב רבינו.
וכן כתבו התוספות בשבת שם ד"ה לא נחלקו עש"ב
בפירוש כדברי רבינו ז"ל. ובהגמ"י (פ"א מהלכות מילה)

דמיא, והלכה כר' יוחנן הילכך שפיר דמי איתתא
למימהל. הכי איתא התם בע"ז פ"ב, וכן פסקו כל הפוסקים.
מלבד הגמ"ר בפרק ר"א דמילה ובכלבו בשם ר"י דפסקו
דאשה לא תמול. וכבר כתב הרב כנסת הגדולה יו"ד (סימן
רס"ד) דכוונתם במקום אנשים, ועם שנראה דוחק, מכל
מקום שבקינן דדחיק ולא ליתו מרחיק כל הפוסקים שפסקו
כן. וגם הרי"ף ובה"ג פסקו דוקא היכא דליכא גברא דידע
לממהל, ואיכא איתתא יהודייתא דידעה למימהל שפיר דמי
למימהל. דהלכה כרבי יוחנן לגבי רב. וגם הרא"ש בפרק
ר"א כתב כהאי גוונא, והיינו טעמא כמו שכתב הבה"ג
והרי"ף וסיעתם, דמאי דשרי ר' יוחנן באשה מטעם דהוי
כמאן דמהילא ה"ט כיון דשרי בערלי ישראל ע"ש, דהיכא
דאיכא ישראל הנימול אין מלין על ידי ערל ישראל, דע"כ
פשטיה דקרא הוא דהמל ימול, אלא דערל לא מיקרי נימול
בכלל נימולי ישראל, והוא הדין לאשה דהיכא דאיכא
ישראל היודע אין למול כלל על ידי אשה. ועם שלענ"ד
יותר מכשירינן באשה מערל ישראל, דכל שאין ראוי לבילה
אין בילה מעכבת, משא"כ בערל ישראל דהוא ראוי לבילה
וי"ל דמעכבת בו. ומיהו למ"ש בש"ס דע"ז דאיכא
ביניהו ישראל שמתו אחיו מחמת מילה, נמצא דהוא אנוס
ופטור ואין ראוי קרינן ביה.

הערה

ומזה יש לדון דמומר לערלות שהוא ראוי, אם חפץ למול
עצמו בילה מעכבת גם לר' יוחנן, דלא חשיב כמאן
דמהיל לענין זה. ועם שבתוספות שם בע"ז ד"ה איכא
ביניהו אשה עמדו דאמאי לא אמרינן איכא ביניהו מומר
לערלות דלרב פסול ולר"י כשר, וכתבו משם ר"י ז"ל
דמומר לערלות אף לרב כשר דבר ברית הוא אם חפץ ע"ש.
ועם שאיני כדאי אף לר"י פסול לפי מש"כ, וכן פסק מור"ם
(בסימן רס"ד). ומיהו נפקא מינה דאין להתיר באשה וערל
שמתו אחיו מחמת מילה, כי אם בליכא ישראל הנימול
היודע למול, וכ"כ הטור יו"ד (סימן רס"ד). ומיהו מתוך
דברי רבינו המחבר ז"ל דכתב הילכך שפיר דמי איתתא
למימהל, מתבאר דאף אי איכא ישראל אשה כשירה למול,
וכ"כ הרב כנסת הגדולה שם משם ראב"ה שאלה כשירה
לעולם ואף במקום אנשים. ומיהו כיון דאיכא מ"ד דאשה
פסולה כמ"ש לעיל, ועם שהרב כנה"ג ביאר דבריהם כמ"ש
לעיל, מכל מקום מידי ספק לא נפיק, ומה גם שגדולי
הפוסקים כתבו כן דהאיש קודם, על כן אין להתיר לאשה
לכתחילה ודו"ק. ועיין להרב בית חדש (סימן רס"ד).

ממנו דם ברית, דקיימ"ל כרב דאמר הילכתא כתנא קמא דאפילו נולד כשהוא מהול אינו צריך להטיף ממנו דם ברית. (תולדה למצות מילה) תניא (שבת קל"ז ע"א) אם היה בעל

עמודי הארזים

ברית, ודוקא בחול ולא בשבת את"ד. והרי"ף גריס אמר רבה מנא אמינא לה, וכן הביא הרי"ט בן אשבילי בפרק ר"א שכן גירסת הגאונים ז"ל, וגם הרא"ש גריס כן, עם שגירסתנו אמר רב יוסף, וכן הסכים בספר הרז"ה, מכל מקום הרי"ף וסיעתו גורסים כן.

והנה הרא"ש תמה על דברי הרי"ף, דהרי אנן קיי"ל הלכתא כבתראי היינו דוקא מאביי ורבא ואילך, אבל מקמי אביי ורבא אין הלכה כתלמיד במקום הרב, וכל שכן נגד רב רביה דרבם רב יהודה. ומרן כסף משנה (פ"א מהלכות מילה) כתב לתרץ קושייתו, דהיינו דוקא בחיי רבו אבל אחר מיתת רבו הלכה כתלמיד במקום רבו, דכבר ראה דברי רבו וחלק עליו. וזה לדעתי קשה, דהרי גם באחרון קיי"ל קודם אביי ורבא אין הלכה כתלמיד במקום הרב, כמתבאר מדברי מרן (פ"ד מהלכות תפילין ה"טו) דנקטינן כר"י דלא עדיף רמי בר יחזקאל מרב ושמואל רבותיו ע"ש, ואמאי נימא הלכה כרמי בר יחזקאל דראה דברי ר"י וחלק עליו. גם (בפ"ו מהלכות בכורים ה"ד) כתב מרן דר"ח ורב אסי קיי"ל כר"ח דרביה דרביה הוא. גם כה"ג כתב (פ"ט מהלכות שחיטה) דאין הלכה כריש לקיש לגבי רבי ינאי, דרבי ינאי רביה דר"י דהוא רביה דריש לקיש ע"ש. ומכל זה מתבאר דאין חילוק כמו שחילק הרב בכס"מ ז"ל בפ"א מהלכות מילה יד).

אמת דלא ידעתי מאי קשיא ליה להרא"ש על דברי הרי"ף, דהרי ע"כ רב יוסף ורבה תרוייהו בדעת רשב"א פליגי, ומשמע דכוותיה ס"ל וזה דעת הרי"ף, וא"כ אף אי רב רבם ס"ל להיפך אין הלכה כיחיד נגד רבים אף שהרבים הם תלמידיו, כמ"ש הרא"ש וכן כתבו בשמו הרב שיירי כנה"ג בכלליו (סימן מ"ח) והרב יד מלאכי (סימן ל"ט), וכן דעת מוהרש"א ז"ל בספר יבין שמועה (כלל רמ"ג). ואם כן מאי קשיא ליה דהכא רבה ורב יוסף רבים נינהו, וכל שכן ששמואל ס"ל דלא כרב. ונראה דלדעת הרי"ף קשיא ליה דלא ס"ל הכי, כמ"ש הרמב"ן בדעת הרי"ף פרק ג"ה, ומכאן ראייה. ועיין שם בהרב יד מלאכי (סימן ט"ל) בזה. ומהתימה על מרן כסף משנה שם דתירץ דהא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב, במקום רבים לא איתמר ע"ש. ולמש"כ אין תירוץ זה מסכים בדעת הרי"ף. ומה גם שדעת ה"ה והרמב"ן והרשב"א ז"ל היפך דבריו, כמו שכתב הרב יד מלאכי (סימן ט"ל).

ובשלטי הגבורים פרק ר"א, הובא דעת רבינו המחבר ובעלי התוספות ז"ל.

אמת שאין דעת זה מוסכם, שהרי"ף שם פרק ר"א פסק דבין בקטן ובין בגר בשניהם צריך להטיף דם ברית. והרא"ש עם שתמה על דברי הרי"ף כמ"ש לקמן בס"ד, עכ"ז הסכים וכתב כן, וכתב שהעולם נוהגים כן. וגם הטור יו"ד (סימן רס"ג) הביאו. ומש"כ בשם רבינו חננאל ז"ל, תימא דבתוס' שבת ויבמות (דף מ"ו ע"ב) כתבו בהדיא דר"ח ז"ל בחדא מחייב ובחדא פוטר להיפך מסברת בה"ג ז"ל. ומכל מקום דעת זו נראה עיקר עם שיש עוד ב' דעות כמ"ש לקמן בס"ד, מיהו מלבד דכן דעת רוב הפוסקים, ועוד שנקטינן לחומרא, ועוד שכתב הרא"ש שכן נהגו העולם, וכן פסק בשו"ע (סימן רס"ג וסימן רס"ח), וכן הסכימו רבני האחרונים ז"ל.

והנה צריך לבאר עיקר טעם הרי"ף וסיעתו מאי טעמא פסקו דלא כרב, אחר שקיי"ל הלכה כרב באיסורי. ומה גם דפסק כת"ק לגבי רשב"א, דקיי"ל הלכה כרבים לגבי יחיד. ועוד דחזינן דרב אדא בר אהבה אמר תיתי לי דעברי אדרכ, דכל זה הוא סיעתא וראיה לפסק רבינו המחבר ור"י ז"ל. ועוד קשה דאמרין בפרק הערל (דף ע"א ע"א) דפליגי ר"א ור"ע בלפותא דערל שאינו אוכל בתרומה, דמפיק ליה ר"א מתושב ושכיר, ור"ע לא ס"ל הכי, ומקשה ור"ע האי תושב ושכיר מאי עביד, ומשני לאתויי גר שמל ולא טבל וקטן שנולד מהול וקסבר ר"ע צריך להטיף דם ברית ע"כ. וגמירי שלשון קסבר מוכיח דלא קיי"ל הכי כמ"ש בספרי הכללים, וקיי"ל כר"א דהתם דס"ל דאין צריך. וזו ראייה לשיטת רבינו ז"ל.

וראיתי להרי"ף שיהיב טעמא, דשם פרק ר"א דמילה איתמר פלוגתא דרבה ורב יוסף כנז"ל, ואמר רבה מנא אמינא לה דתניא ר"א הקפר אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף דם ברית, ועל מה נחלקו לחלל עליו את השבת, שב"ש אומרים מחללין עליו את השבת, וב"ה אומרים אין מחללין וכו', לאו מכלל שת"ק סבר דברי הכל אין מחללין, ומדגמר רבה דהוא בתראה מהא מתניתא, שמע מינה דהלכה היא, וכיון דרבה ורב יוסף הם בתראי וקיי"ל הלכה כרבה לגבי רב יוסף, הילכך הלכה כרבה דשמא ערלה כבושה היא וצריך להטיף הימנו דם

יד. עיי' בס' יחי ראובן מער' ה' ס"י לד ולז מש"כ בדעת הרא"ש בזה, ובהגהות אות יעקב שם. ובהעמק שאלה שאילתא י' אות א'.